

HOMERIC OR ABOUT THE MAGICAL POWERS OF STORYTELLING (Doina Ruști, *Homeric*, Polirom, 2019)

***Dumitru-Mircea Buda*¹**

¹Assist. Prof., PhD, G.E. Palade' University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of Târgu Mureș,
Târgu Mureș, Mureș county, 540 142, Romania

Cea mai frapantă calitate a scrisului Doinei Ruști, vizibilă în toate cărțile sale, e verva imaginativă din care se țes poveștile, energia inepuizabilă din care se nasc personaje și fire narrative. Deși e turnată în convențiile romanului istoric, proza pe care o scrie D.R. folosește ipotezele istorice ca pretexte pentru a explora scenarii fantastice, împletind ficțiunea cu metaficțiunea într-un aliaj de realism-magic ce o apropie de marii maeștri sud-americani, cu scrisul cărora pot fi stabilite numeroase corespondențe. Poveștile fabuloase din Zogru, Mâța Vinerii, Fantoma din moară sau Manuscrisul fanariot sunt, aproape de fiecare dată, și povești despre însăși scrierea poveștii, așadar metanarațiuni subtile despre natura ficțiunii, despre statutul și raporturile acesteia cu realitatea.

De altfel, cadrul istoric al romanelor D.R. e doar unul generic, aproximativ, încât povestea face cu ușurință saltul într-un fel de timp anistoric, magic, în care prinde viață o lume de o autenticitate copleșitoare. Aici e unul din paradoxurile acestui tip de ficțiune magică pe care o creează D.R.: cu cât lumile de cerneală și hârtie sunt mai elaborat învelite în imaginație, cu cât logica lor realistă e mai frecvent scurtcircuitată de superstiții, legende și vrăji, cu atât veridicitatea, autenticitatea detaliilor lor e mai pronunțată. Ca și cum ficțiunea ar genera adevăr, ca și cum din seva ei s-ar înfiripa o lumea mai adevărată chiar decât cea reală. Firește, acest efect de real al ficțiunii e rezultatul unei rigori extraordinare a documentării pe care D.R. o face pentru fiecare carte în parte. Tind să cred că e unul dintre cei mai avizați cercetători ai lumii românești din secolul XVIII și XIX, cel puțin, studiind cu minuțiozitate documente de arhivă și scrieri istorice, al căror cosmos e apoi readus la viață prin puterea creatoare a ficțiunii.

Sentimentul de imersiune într-un cotidian românesc revolut e de fiecare dată copleșitor la D.R., care e printre foarte rarii scriitori capabili să genereze în cărțile lor lumi virtuale de o consistență uimitoare: ulițe supraaglomerate cu lume și dughene de toate felurile, ateliere, negustori, dregători din întreaga lume levantină, arnăuți, revoluționari de tot

soiul, preoți, scamatori, vizitii și spiritiști, un amestec pestrîț de orientalizitate și occidentalitate al cărui forfotă similireală e randată cinematic în codul sursă al scriiturii. E o lume levantină de un pitoresc tulburător, o lume în care magia și fantasticul sunt încorporate firesc în logica evenimentelor, unde orice e cu putință. O lume reprezentată printr-o imagistică luxuriantă, cu o știință aparte a manevrării decorurilor și o regie impecabilă a ansamblului, reușind să camufleze cu subtilitate dispozitivele narrative, întreaga schelărie epică și complicatele mecanisme ale scriiturii. Forța epică, soliditatea prozei D.R., care au fost adesea remarcate de critica literară, se simt în primul rând în această capacitate de a genera un efect de realitate, o experiență revelatoare completă a unor episoade de istorie imaginată pe care ficțiunea o acreditează drept perfect verosimilă, analogabilă unei realități autentice. Desigur, se resimte aici formația de scenarist a autoarei, în siguranța cu care sunt decupate, manevrate și înlănțuite secvențele – iar rezultatul e că absolut fiecare carte a D.R. e imediat ecranizabilă.

Tuturor acestor atu-uri literare li se adaugă stilul de un rafinament aparte, magnetic și seducător până la hipnoză, susținut de un limbaj baroc pur și simplu strălucitor. Farmecul stilistic al D.R. are concurență, la noi, doar în proza lui M. Cărtărescu sau Ștefan Agopian, romanele fiind adevărate spectacole lingvistice, îmbinând cu naturalețe lexic contemporan și arhaisme, într-un construct perfect coerent, lipsit de orice posibile disonanțe. Numeroase pasaje sunt încărcate cu un voltaj poetic, utilizând la maximum resursele expresive ale cuvintelor, dar și portanța lor imaginativă. Nu e de mirare că au fost critici care au scris, despre *Manuscrisul fanariot*, că e un lung poem. Apoi, întreg acest cosmos ficțional, autentificat în imaginație printr-o precizie topografică, etnografică și senzorială a cotidianului epocii, e scaldat de undele unei empatii discrete dar omniprezente – o empatie melancolică și identificatoare, deși distantă și analitică, a autoarei față de lumea pe care o creează.

Firește, Bucureștiul acesta fanariot, alcătuit din materiile visului și imaginarului istoric, căruia proza Doinei Ruști îi conferă cel mai înalt grad de realitate, e un analogon vrăjit al Bucureștiului de astăzi, al celui pe care îl știm, cu mai toate metehnele și apucăturile de zi cu zi, cu iluziile și bovarismele, strălucirile și umbrele, personajele neverosimile, miturile urbane, blocajele mentalitare ș.a. Într-un fel, *Homeric* sau *Manuscrisul fanariot* dezvăluie, în palimpsest, hărțile arhetipale ale orașului, genetica lui întortocheată dar și ecuațiile subtile ale psihologiilor identitare, ale mentalităților determinate istoric.

Și acțiunea din *Homeric*, cel mai recent roman al D.R., e plasată în acest teritoriu imaginar omologat de Doina Ruști, al Bucureștiului magic, scufundat în vremi fanariote determinate vag, al cărui cosmos cotidian e însă reconstituit cu maximă autenticitate, mizând pe acel efect de real despre care vorbeam la început. E și mai vizibilă, parcă, în *Homeric*, gena eliadescă a scrișului D.R., deși autoarea lucrează cu uneltele care au consacrat-o, construind o poveste polifonică în jurul Gorganului și a străvechilor Codri ai Cotrocenilor, unde sălășluiesc fapte fantastice și cresc plante fabuloase, ca *sângele-dracului*, floarea divinației ce ivește pasaje spre lumea de dincolo. Spațiul în care D.R. așează povestea din *Homeric* e un fel de București infrareal – este și nu este Bucureștiul istoric, așa cum îl cunoaștem, deși topografia lui coincide cu cea reală. De altfel, cartea e însoțită, ca și alte romane ale autoarei, de o hartă, pe care toposurile poveștii sunt suprapuse geografiei prezente, să spunem, a orașului, la fel cum sunt dispuse pe harta unui joc de strategie, pe

computer, straturile generate 3D ale unei realități virtuale. În sine, harta e un manifest de poetică la D.R., e documentul de autentificare a unei lumi imaginare. O lume alternativă, firește, dar una nu mai puțin adevărată decât cea reală, din istoria oficială a locurilor. Sunt, aici, Lacul negustorului Dura, în preajma căreia va crește viitorul Cișmigiu, și pe ale cărui ape sălășluiește, în *Homeric*, un duh păgân, Drumul Cotrocenilor, Strada Brezoianu, Podul Mogoșoaiei, Schitu Măgureanu, Lipsanii și Dâmbovița, presărată cu mori, străbătând, în diagonală, domenii boierești, mănăstirești și așezări înconjurată de un nimb legendar. Mahalaua Gorganului, axis-ul acestei lumi de legendă, e un loc magic, asemănător, poate, cum observa Gelu Diaconu, într-un comentariu recent al romanului, cu Macondo, orașul ficțional descris de Gabriel Garcia Marquez în *O sută de ani de singurătate* sau cu *Malgudi*-ul lui R. K. Narayan.

În esență, *Homeric* e situat undeva la granița dintre basm, literatură fantasy și ficțiune istorică, în măsura în care toate acestea sunt racordate, de fapt, la realitate și primesc accente de roman detectivist, cu tușe *noir*. Povestea e dezvoltată lent, cu discontinuități atent regizate, cu popasuri narrative iscusite și momente de necesară reflecție. Ca în toate cărțile ei, D.R. scrie povestea având de la bun început o reprezentare foarte exactă a întregului, fără a lăsa nimic în voia hazardului sau a inspirației de moment. *Homeric* nu evoluează, cărtărescian, în virtutea unei autonomii incotrolabile a textului, care se generează pe sine ca o pânză de paianjen, ca să amintim una din metaforele preferate ale lui Cărtărescu. Locul fiecărui element e prestabilit cu rigoare, ca și planul temporal, succesiunea secvențelor, evoluția personajelor, inflexiunile vocii narrative. În centrul romanului e o poveste de dragoste, între Despina Băleanu (copilă din flori, născută dintr-o legătură nelegitimă a mamei, Mușa, cu Mărin cafegiul) și "zugravul" Pantelimon Iorga, care, în plină middle-age crisis, își părăsește soția și copiii, cazul devenind repede subiectul monden al mahalalei și catalizatorul unei agitații colective în comunitate, care începe să înregistreze dispariții misterioase, o crimă la fel de misterioasă și e cuprinsă, fatalmente, de o complicată pânză de conspirații, minciuni și superstiții tipic balcanice. Interesant e cum, deși elementele fantastice sunt deconspirate în capitolele finale ale ultimei părți a romanului, prin vocea narativă de-mitizantă și demistificatoare, convingerea că tărâmul acesta îmbibat cu aromele ficțiunii stă totuși sub semnul fantasticului persistă. Într-un fel, de-mistificarea contribuie ea însăși la amplificarea senzației de fantastic, într-o nouă demonstrație a forței narrative a D.R. Din umanitatea browniană a poveștii se desprind numeroase figuri memorabile – Ciptoreanca, Mărmănjica sau Năltărăogu (ultim descendent al unui neam de giganti, amintind de Egor, din Nostalgia lui Cărtărescu, dar și de personajul ce poate deveni transparent din romanul lui Radu Vancu), căpitanul Manciu, boierul Băleanu, Scarlat Filipescu etc.

Firește, nu am de gând să dezvălui enigma din spatele titlului, care se limpezește și ea spre finalul romanului, tot pentru a se adânci, parcă blagian, mai mult în mister, cam la fel ca toate celelalte elemente fantastice din carte. Voi încheia spunând că *Homeric* e una din cele mai fascinante cărți de proză apărute anul acesta, scrisă cu erudiție și tehnică literară de bijutier, un fel de manifest metatextual despre puterea pe care Poveștile încă o mai exercită asupra noastră, dar și despre frumusețea indicibilă a ficțiunii și capacitatea ei de a concura în autenticitate realitatea.